

JURNAL

ПENTPȣ PESПÎNDIPEA ШTIINЦEЛOPȣ̆ NATȣPAЛE ШI ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛE

Pediцeatȣ̆

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 20. (Anȣлȣ̆ алȣ̆ treiлea) Бȣкȣрешtĭ 30 Maiȣ, 1858.

Konpindepea: Кȣestiȣnĭ agrikoлe.— Капра рȣпi-капра.— Отȣлȣ̆.

Кȣestiȣnĭ agrikoлe.

Чea d'întîia nevesitate pentrȣ ȣnȣ̆ agrikȣлtopȣ̆ este кa sъ шtie din чe materiĭ se nȣtreskȣ̆ плanteлe. Dapȣ̆ кȣmȣ̆ пȣtemȣ̆ sъ шtimȣ̆ aчeasta? Agrikȣлtopȣлȣ̆ trebȣe sъ ȣrmeze aiчĭ întokmaĭ кa ȣnȣ̆ цъranȣ̆ кare, vrîndȣ̆ sъ afле dakъ pisika a mînkatȣ̆ пasъpea din коливia sa, 'ĭ-a sпintekatȣ̆ бȣrta шi a къȣtatȣ̆ aколо пaserea. Aшa apȣ̆ trebȣi sъ sпintekъmȣ̆ бȣrta плanteлopȣ̆ кa sъ vedemȣ̆ чe aȣ̆ înгiцitȣ̆ din sînȣлȣ̆ пъmîntȣлȣĭ. Dapȣ̆ fiindȣ̆-къ плanteлe n'aȣ̆ бȣrtъ, de aчeea trebȣe sъ къȣtъmȣ̆ dȣпe ȣnȣ̆ aлtȣ̆ mizлoкȣ̆.

Лa ȣneлe din плante, лesne пȣtemȣ̆ sъ кȣnoaшtemȣ̆ чe лȣкрȣрĭ konpindȣ̆. Dȣпe гȣstȣ̆, miposȣ̆ шi пiпъipe, пȣtemȣ̆ sъ aфлъmȣ̆ aчeasta. Sпpe esemплȣ: în toate плanteлe dȣлчĭ шtim къ se aфлъ *zaxapȣ̆*, прекȣmȣ̆ în кочeniĭ порȣmбiлopȣ̆, în komina ръmase dȣпe stpȣгȣpĭ, în stpȣгȣpiлe dȣлчe, în sfeкле dȣлчĭ шi în zeama de apцapȣ̆. În aлte плante кape aȣ̆ ȣnȣ̆ гȣstȣ̆ aкpȣ, шtimȣ̆ къ se aфлъ o materie aкpъ кa oцetȣ nȣmitȣ̆ *aчidȣ* (în лimбa pomînъ s'a skimбatȣ̆ vopбa de *aчidȣ* лatineшte în кȣvintȣлȣ̆ pomîneskȣ̆ *oцetȣ*.) Aшa s. e. aгȣpida шi fpȣnza de viцъ кape sîntȣ̆ aкpe, konpinde ȣnȣ̆ feлȣ̆ de aчidȣ̆. Din пeлin sîntemȣ̆ în stape sъ skotemȣ̆ o materie foapte *amapъ* кape dъ шi гȣstȣлȣ̆ amъръчiȣneĭ, пeлinȣлȣĭ. Din seminцeлe чepeaлeлopȣ̆ (бȣkateлopȣ̆) пȣtemȣ̆ sъ skotemȣ̆ iapȣ̆ кȣ лesnipe o materie кamȣ̆ клeioasъ nȣmitъ *skpoбeaлъ*; пe кîndȣ̆ пpintp'o aпъsape кȣ ȣnȣ̆ teaskȣ̆, skotemȣ̆ feлȣpimĭ de ma-

tepiĭ гpase saȣ̆ ȣntȣpĭ din sъmînцa de inȣ̆, de kînепъ, de paniцъ, de makȣ̆, de нȣчĭ шi de mirdaлe. Копачiĭ de череше шi de прȣне skotȣ̆ o matepie лiнiчioasъ кape se tonешte în anъ. Dapȣ̆ moлifii skotȣ̆ o asemenea matepie, însъ кape нȣ se tonешte în anъ; челȣ̆ d'întîiȣ̆ se нȣмеште гȣmi, челȣ̆ d'aлȣ̆ doiлea pъшinъ; dapȣ̆ naptea чea tape a плантелорȣ̆ кape ĭĭ dъ tъpimea шi кape se împapte în niшte fipe sȣбцipe, se нȣмеште лемнȣ̆ kîndȣ̆ ĭĭ tape, dapȣ̆ kîndȣ̆ ĭĭ moaлe шi млъdiosȣ̆, se нȣмеште kînепъ saȣ̆ inȣ̆. În zeama плантелорȣ̆ гъsimȣ̆ afapъ de aчestea шi aлte tpeĭ matepiĭ, asta este aлбȣшȣлȣ̆ плантелорȣ̆, matepia нȣmitъ бpînza плантелорȣ̆ шi o matepie клeioasъ saȣ̆ кокъ. Sъ ворбimȣ̆ чева despre aчestea.

Toate плантеле кape, kîndȣ̆ fepбȣ̆ sъ înкiaгъ, копrindȣ̆ aлбȣшȣ̆ de оъ. Kîndȣ̆ лъtъmȣ̆ naptea верde a плантелорȣ̆, spre esemплȣ sпaнакȣлȣ̆ шi o пȣнемȣ̆ sȣбtȣ̆ teaskȣ̆, o sъ kîшtigъmȣ̆ o zeamъ кape, înкълzindȣ-se бine o sъ skoaцъ aлбȣшȣ de оъ. Faцa верde a spanакȣлȣĭ прекȣm шi a tȣtȣлорȣ̆ плантелорȣ̆ верde, провine de o matepie верde, кape se tonește în spiptȣ̆. Kîndȣ̆ пȣнемȣ̆ în anъ napĭ saȣ̆ kaptofĭ шi 'i лъsъmȣ̆ аколо kîtȣ̆-вa timpȣ̆, atȣnчĭ ana skoate din kaptofĭ saȣ̆ napĭ, aлбȣшȣ de оъ кape копrinde, kînd se înкълzeште акȣmȣ̆ tape aчeastъ anъ, aлбȣшȣ sъ înкiaгъ шi se deoseбeшte în fopmъ de бȣкъцĭ de spȣmъ de mape.

Dapȣ̆ бpînza плантелорȣ̆ este копrinsъ maĭ кȣ seamъ în плантеле нȣmite легȣmĭ (легȣminoase) прекȣmȣ̆ mazъpe, fasoлe, бobȣ̆. Kîndȣ̆ niзъmȣ̆ asemenea легȣmĭ în бȣкъцĭ miчĭ шi tъpnъmȣ̆ anъ neste dînseлe, atȣnчĭ ana skoate dintp'înseлe matepiea бpînzi, шi kîndȣ̆ o înкълzimȣ̆, акȣmȣ̆ sъ face пe dînsa кa o пeлiцъ aлбъ.

Dapȣ̆ matepiea лiнiчioasъ saȣ̆ кока este maĭ кȣ seamъ копrinsъ în toate чepeaлeлe, прекȣmȣ̆: гpîȣ̆, sekapъ, opzȣ̆, овъzȣ̆, opezȣ̆ шi чeлe-лaлte. Kîndȣ̆ лъtъmȣ̆ fъinъ de гpîȣ̆ шi пȣнемȣ̆ întp'ȣnȣ̆ sъкȣлeц шi o fъpъmъm tot mepeȣ̆ кȣ anъ проasпъtъ, atȣnчĭ se skȣpџe o matepie aлбъ кa лaptele; asta este skpoбeaлa. Kîndȣ̆ a înчetatȣ̆ sъ skȣpгъ aчeastъ matepie aлбъ, ръmîne în sъкȣлeцȣ̆ o matepie лiнiчioasъ saȣ̆ кокъ. Afapъ de aчeasta, se aflъ în плантъ шi difepite sъpȣpĭ minepaлe кape ръmînȣ̆ аколо în чenȣшъ. Iаръ

niчĭ aлбȣшȣ de оъ, niчĭ бpînza de плante, niчĭ кока нȣ sîntȣ̆ matepiĭ simплe, чi sîntȣ̆ компȣse de niшte matepiĭ simплe нȣmite eлemente. Tpeбȣe sъ ворбimȣ̆ aiчĭ чeвa despre aчeste eлemente.

Oamenii de шtiinцe de maĭ nainte, în timпȣлȣ̆ векiȣ̆, aȣ̆ zisȣ̆ къ toate лȣкpȣpiлe în aчeastъ лȣme sîntȣ̆ fъкȣte de patpȣ eлemente adeкъ: de пъmîntȣ̆, de anъ, de aepȣ̆ шi de fокȣ̆. Oamenii de шtiinцa de акȣmȣ̆ шtiȣ̆ къ aчeasta este o гpeшeaлъ; къчĭ пъmîntȣлȣ̆ нȣ e ȣnȣ̆ eлementȣ̆, чĭ ȣnȣ̆ лȣкpȣ компȣsȣ̆; asemenea ana eаръ нȣ este ȣnȣ̆ лȣкpȣ simплȣ, чi компȣsȣ̆; asemenea шi aepȣлȣ̆; fокȣлȣ̆ însъ нȣ este niчĭ ȣnȣ̆ лȣкpȣ simплȣ niчĭ компȣsȣ̆ шi este нȣmaĭ o лȣкpape. Aшa dapȣ̆ niчĭ ȣna din aчeste лȣкpȣpĭ нȣ este ȣnȣ̆ kopпȣ̆ simплȣ, saȣ̆ ȣnȣ̆ eлementȣ̆. Ȣnȣ̆ eлementȣ̆ este ȣnȣ̆ kopпȣ̆ кape нȣmaĭ noate sъ fie desfъкȣtȣ̆ шi nimiкnichitȣ̆. Spre esemплȣ: este ȣnȣ̆ eлementȣ̆ de aȣpȣ̆ saȣ̆ de apџintȣ̆ кȣpatȣ̆; aчeasta нȣ noate sъ se nimiкnicheaskъ; къчĭ aȣpȣлȣ̆ вa ръmînea totȣ̆-d'aȣna aȣpȣ̆, asemenea шi apџintȣлȣ̆. Din kontpa, o бȣкatъ de stiклъ, saȣ̆ de sape, noate npin difepite npoчese ximiчe sъ лe desfaкъ шi sъ înчeteze de a maĭ fi stiклъ saȣ̆ sape. Ximiшtii кȣnoskȣ̆ акȣmȣ̆ maĭ mȣлtȣ̆ de шaĭ-zeчĭ eлemente. Maĭ totȣ̆ metaлeлe oбiчinȣite sîntȣ̆ asemenea eлemente. Dapȣ̆ este o împpeџiȣpape pemapкaбiлъ: kîtȣ̆ de mape sъ fie domenȣлȣ̆ плантелорȣ̆ шi aлȣ̆ animaлeлорȣ̆, totȣ̆ нȣ копrinde maĭ mȣлtȣ̆ de kîtȣ̆ patpȣ saȣ̆ tpeĭ eлemente. Dintp'aчeste пȣцine eлemente, Dȣmnezeȣ̆ a кpeatȣ̆ nenȣmepoase fopme de веџetaлe шi de animaлe. Dapȣ̆ eлementeлe din кape este компȣsȣ̆ totȣ̆ pegnȣлȣ̆ веџetaлȣ̆, sîntȣ̆ aчeлeaшĭ eлemente de кape este компȣsъ ana, aepȣл шi къpбȣni; aшa dapȣ̆ пȣtemȣ̆ sъ ziчemȣ̆, къ toate nenȣmepoaseлe пъdȣpĭ чe se aflъ пpe пъmîntȣ̆, нȣ sîntȣ̆ aлtȣ̆ nimiкȣ̆, de kîtȣ̆ anъ, aepȣ̆ шi чeвa къpбȣnĭ. Чe deskoпepipe кȣpioasъ! Sъ лъtъmȣ̆ o бȣкatъ de лemnȣ̆, sъ'лȣ̆ пȣнемȣ̆ în fокȣ̆; лemnȣлȣ̆ sъ face neвъzȣtȣ̆. Чe a deвenitȣ̆ aчestȣ̆ лemnȣ̆? Ръspȣnsȣлȣ̆ este къ naptea sa anoasъ s'aȣ̆ fъкȣtȣ̆ вanopȣ̆ de anъ; naptea sa aepoasъ, a ръmasȣ̆ aepȣ̆, anoĭ къpбȣnȣлȣ̆ sъȣ̆ s'a komбinatȣ̆ кȣ aлtъ matepie a aepȣлȣĭ adiкъ oksiџenȣл, шi dintp'aчeastъ komбinaцiȣne a eшitȣ̆ ȣnȣ̆ kopпȣ̆ aeposȣ̆ saȣ̆ гazosȣ̆, нȣmitȣ̆ aчidȣ̆ кapбoniкȣ̆, кape fiepбe

în борвisŭ. Еatъ къ пȣtemŭ ziче къ toate пъдȣріле sîntŭ паркъ апъ, аерŭ шi борвisŭ împietpitŭ. Ла че резȣлtatŭ кȣріосŭ ажȣнце шtiinца!

Noĭ am zis maĭ sȣs къ, nічĭ ȣn елеment nȣ poate sъ fie nimiчitŭ; dapŭ poate sъ ne întpeбe чine-ва: кîndŭ topimŭ аȣрŭ (каре este ȣnŭ елеmentŭ) în апъ регалъ, oape nȣ se faче невъзȣtŭ? Saŭ кîndŭ esпȣnemŭ меркȣріŭ (iapŭ ȣnŭ елеmentŭ) ȣneĭ кълдȣрĭ mape, oape nȣ se ва faче невъзȣtŭ? Noĭ ръспȣndemŭ къ ȣnŭ лȣкрȣ poate sъ se факъ невъзȣtŭ; кȣ toate aчestea nȣ ва învеta a esista. Апа din лакŭ каре вара s'a ȣскаtŭ, oape s'a nimiчitŭ? Nічĭ de кȣmŭ, чі a skimбat nȣmaĭ fopma sa, adeкъ s'a skimбat în абȣрĭ de апъ каре se aфлъ акȣmŭ în fopma de gazŭ (аерŭ) nevizibilŭ în аерȣлŭ каре 'лŭ pesȣflъmŭ; пе ȣрmъ кîndŭ аерȣлŭ se ва ръчі, ачешtĭ абȣрĭ de апъ se ворŭ faче din пȣoŭ апъ лікȣidъ (кȣрѓъtoape), vizibilъ шi ворŭ кълеа жосŭ în fopma de плоае. Asemenea se ȣрmeazъ кȣ меркȣріȣлŭ каре se faче невъзȣtŭ în fокŭ, adeкъ se sȣe sȣsŭ în аерŭ. апоĭ кîndŭ чine-ва ціне пeste ачешtĭ абȣрĭ de меркȣріŭ ȣnŭ чilindpȣ înкisŭ, меркȣріȣл se ва depȣne шi se ва faче vizibilŭ iapŭ пе fȣndȣлŭ чilindpȣлȣĭ; asemenea кîndŭ вomŭ esпȣne întp'ȣnŭ вasŭ neadînкŭ апа pігалъ în каре s'a topitŭ аȣрȣл, ȣneĭ кълдȣре modepate, aчestŭ flȣidŭ se ва евапора, se ва faче невъзȣtŭ шi аȣрȣлŭ ва ръmînea vizibilŭ пе fȣndȣлŭ васȣлȣĭ.

Аша dapŭ репetъmŭ къ: nічĭ ȣnŭ елеmentŭ nȣ se poate nimiчі, шi în цепере nічĭ ȣnŭ atomŭ de matepia ȣnȣĭ корпŭ din лȣme nȣ poate sъ se nimiчeaskъ. Елŭ poate nȣmaĭ a skimба fopma sa; корпiĭ simплі saŭ елеmentеле skimбъ fopma кîndŭ se комбінъ кȣ алte елеmente, пе кîndŭ чеĭ компȣшĭ se skimбъ кîndŭ se desfakŭ saŭ кîndŭ intpъ în комбінацiȣnĭ пȣoĭ. Кîndŭ amŭ лȣatŭ o бȣкatъ de лemnŭ, 'лamŭ apsŭ în fокŭ шi s'a fъкȣtŭ невъзȣtŭ, лъsîndŭ dpeптŭ ръmъшiцъ nȣmaĭ o mînъ de ченȣшъ пе вatpъ; sъ nȣ zікъ чine-ва къ aічĭ ȣnŭ корпŭ s'a nimiчitŭ; къчі s'a ȣрmatŭ aічĭ nȣmaĭ o skimбape de fopme, adeкъ лemпȣл пе d'o папte s'a desfъкȣtŭ în елеmentеле sале шi пе d'алтъ папte s'a комбінatŭ кȣ ȣnŭ елеmentŭ пȣoŭ, adeкъ din oksiцenȣ аерȣлȣĭ, de ачееа din лemne s'a fъкȣtŭ aчidŭ карбонікŭ шi абȣрĭ de апъ, пе кîndŭ sерȣріле mінераleле каре ерaŭ копpinse în лemnеле че nȣ s'a skimбatŭ прin прочесȣлŭ apdepeĭ, aŭ ръmasŭ neatinse шi fopmezŭ акȣmŭ ченȣша пе вatpъ.

Dapŭ прекȣmŭ din лemnеле apse fъкîndȣ-se aчidŭ карбонікŭ, абȣрĭ de апъ шi ченȣшъ, nȣ пȣtemŭ ziче къ лemnеле s'a пepdȣtŭ шi nimiчitŭ, шi tpeбȣe sъ ziчemŭ къ s'a skimбatŭ în fopma sa, asemenea шi кîndŭ din fînŭ шi opzŭ se faче карne de боŭ лapte шi гръsime; кîndŭ din tpifoiŭ se faче лînъ în корпȣлŭ oілорŭ шi кîndŭ din zeamъ de flopĭ se faче miepe шi чеаръ în корпȣлŭ албinеĭ, iapŭ tpeбȣe sъ ziчemŭ къ aічĭ s'a ȣрmatŭ nȣmaĭ o skimбape a fopmeĭ. Fînȣлŭ debenitŭ карne, гръsime шi oase, n'a fъкȣtŭ nimik de кîtŭ a skimбatŭ fopma sa. Tpifoiȣлŭ debenindŭ лînъ, este iapъшĭ nȣmaĭ o skimбape de fopmъ, asemenea шi кîndŭ din flopĭ se faче miepe шi чеаръ. Bedemŭ къ Natȣpa este ȣnŭ mape eskamatopŭ; ea faче maĭ mȣлte шi maĭ mіракȣлoase eskamatopiĭ de кîtŭ oарешĭ-каре skamatopŭ.

Ȣnŭ агрікȣлtopŭ înцелеntŭ шtiindŭ aчeastъ лȣкрape admipaбілъ a Natȣpeĭ, o sъ se folоseaskъ mȣлtŭ de ла aчeastъ шtiinцъ. Кîndŭ елŭ ва sъ afle каре sîntŭ kondiцiȣnile пъmîntȣлȣĭ folositoape пentpȣ кȣлtȣpa ȣneĭ плante, o sъ apzъ шi o sъ desfakъ aчeastъ плantъ în елеmentеле sале, atȣnчĭ шtiindŭ din че елеmente este компȣsъ, o sъ afle че kondiцiȣnĭ агріколе tpeбȣe пȣse în лȣкрape пentpȣ реȣшiреа кpeшtepeĭ aчesteĭ плante. Кîndŭ s. e. Ximistȣлŭ apde mazъpe, saŭ fasoле, гъseшte în ченȣшъ mape кътъцime de варŭ, atȣnчĭ агрікȣлtopȣлŭ afлîndŭ aчeastъ, o sъ шtie къ, dакъ ва sъ реȣшeaskъ în кȣлtȣpa mazepiĭ шi a fasoлеĭ, sъ ле seamъnъ întp'ȣnŭ пъmîntŭ въросŭ, шi dакъ кîmпȣлŭ съŭ n'ape варŭ шi елŭ вреа sъ aĭбъ mazъpe, tpeбȣe sъ amestiче пъmîntȣлŭ кîmпȣлȣĭ съŭ, кȣ кътime de варŭ.

Dapŭ eatъ шi ȣnŭ алtŭ esempлȣ, poate шi maĭ intepesantŭ каре пробъ къ, nȣ nȣmaĭ în агрікȣлtȣръ, чі шi în medічinъ, кȣnoштinца елеmentелорŭ de каре корпȣлŭ e компȣsŭ, este d'o mape nечesitate. Шtimŭ în fiziолоціe къ сънцеле omȣлȣĭ копpinde fepŭ, adeкъ oksidŭ de fepŭ рошȣ, каре faче ка къръmida sъ рошeaskъ în fокŭ. Aчestŭ fepŭ каре рошeшte къръmida în кȣпtopŭ, рошeшte шi сънцеле în вinеле noastpe.

Апоĭ este o пatimъ нȣmitъ клорozе (Chlorosis); оamenii atinшĭ d'ачeastъ пatimъ аȣ o faцъ палidъ, рошеаца образȣлȣĭ s'a пepdȣtȣ шi indiвideле (maĭ кȣ seamъ fete tinepe) пepdȣ totъ пȣtepea. Mediчiĭ aналizîndȣ сънџеле ачestopȣ пъtimaшĭ, аȣ гъsitȣ къ сънџеле лорȣ а пepdȣtȣ кatъцimea чеpȣtъ de fepȣ; аȣ înчеркatȣ шi a datȣ ачestopȣ болнавĭ fepȣ шi eatъ къ болнавi s'аȣ însънътoшitȣ, колоаpea poшie ле a pевenitȣ ла faцъ шi împpeȣnъ кȣ колоаpea сънътoasъ, аȣ pевenitȣ шi пȣtepea. Аша dapȣ esppesiȣnea попȣларъ кape ziче d'ȣнȣ omȣ poбȣstȣ шi сънътosȣ «e tape кa fepȣ» tpeбȣe skimбatъ шi sъ zikъ «e tape din кaȣza fepȣлȣĭ» adeкъ din кaȣza oksidȣлȣĭ de fepȣ, кape se aфлъ în vineле saле.

Eatъ шi ȣнȣ алtȣ esemплȣ: Oaseле omȣлȣĭ шi але tȣtȣpopa animaлeлорȣ, копpindȣ вapȣ; adeкъ o sape нȣmitъ fosfatȣ de калчiȣ saȣ de вapȣ. Ачeastъ sape dъ tъpia oaseлорȣ noastpe; însъ este ла копii o пatimъ нȣmitъ Rachitis (боалъ англикъ) ла кape oaseле копiлȣлȣĭ ръmînȣ moĭ шi mлъdioase. De ачееа, пiчioapeле ачestopȣ копii, din гpeȣtatea кopпȣлȣĭ sъ stpîmбeazъ шi копiлȣлȣ ръmîne пentpȣ toatъ вieaцa sa desfopmatȣ (кpeskȣtȣ stpîmбȣ шi ръȣ.) Fiziолоџiĭ aналizîndȣ ачeste oase, аȣ гъsitȣ къ ле лinseшte кътimea de вapȣ чеpȣtъ ла tъpiea лорȣ. Аша dapȣ чеpкîndȣ d'a da ȣнopa asemenea копiĭ апъ de вapȣ de бъȣtъ, s'a възȣtȣ къ oaseле лорȣ s'аȣ întъpitȣ шi копii s'аȣ însънътoшitȣ. Eatъ къ кopпȣлȣ animaлeлорȣ шi алȣ плantелорȣ este кa ȣнȣ kasiepȣ бȣнȣ; adiкъ: kîtȣ пpiimeшte, atîtȣ dъ înапоĭ; daкъ iĭ лinseшte чева în пpiimipe, iĭ лinseшte шi în келtȣiалъ.—

(Ва ȣpma).

Капра ръпi-капра.

Natȣpa a кpeatȣ în difepiteле sfepe але eĭ пiшte oбiекte пе кape omȣлȣ ле a datȣ нȣmipea de *нoбiлĭ*, fiindȣ-къ sîntȣ лȣкpȣpĭ кape аȣ în sine чева destinratȣ, чева некomȣнȣ шi плъкȣtȣ. În pегнȣлȣ minepaлȣ, oamenii аȣ нȣmitȣ în toate timпȣpiле: аȣpȣлȣ шi apџintȣлȣ »metaле нoбiле» dapȣ de kîndȣ esistъ o нoблецъ, кape пoate чine-ва s'o кȣmпepe кȣ аȣpȣ шi apџintȣ, de atȣnчĭ înкъ кȣ maĭ mȣлtȣ dpentȣ ачeste metaле mepitezȣ adжektiвȣлȣ лорȣ de нoбiлĭ. Întpe плante пȣtemȣ ziче къ пalmiepiле пpin fpȣmȣseцea шi înfъцiшapea лорȣ mажestoasъ, sîntȣ плante нoбiле dapȣ шi întpe animaлeле sîntȣ ȣнeле „нoбiле."

De ȣнȣ asemenea „нoбiлȣ" кȣ пatpȣ пiчioape, вomȣ вopбi акȣmȣ.

Капра ръпi-капра saȣ *капра poшie* (Antilope rupi-capra. Chamois, Gemse) este ȣнȣ animaлȣ, кape жoакъ ȣнȣ poлȣ mape în пoeziea opientaлъ кa шi a ȣнopȣ попȣлĭ, лoкȣitopiĭ цъpiлорȣ mȣntoase.

Ла întiia вedepe, opĭ-чine вa ziче къ ачestȣ animaлȣ este ȣнȣ feлȣ de капръ; къчĭ seamънъ mȣлtȣ, кa капра din mȣнџi кȣ пъpȣлȣ eĭ лȣнгȣ; este шi вeчina eĭ пe mȣнџĭ întpe kîmпiiле de гъпadъ шi de гiацъ ȣnde нȣ пoate sъ se апpoпie пiчiopȣ de omȣ. Koapнeле eĭ dpente, кape аȣ ла вîpfȣpĭ кa пiшte kîpлiџe tapĭ шi askȣцite, апоĭ împpeџiȣpapea къ п'ape бapбъ, къ ape кa o вapгъ oакeшъ tpasъ ла бotȣ шi къ лîнгъ okĭ п'ape o гpoапъ mikъ ȣnde s'adȣнe лакръmiле кa ла капpe; toate ачeste împpeџiȣpъpĭ, zichem, deoseбeskȣ mȣлtȣ ръпi-капра din капра opdinapъ. Întp'adевъpȣ, ачestȣ animaлȣ ape кapaktepiле saле пpопpie: adeкъ пелеa eĭ e oакeшъ шi нetedъ, gîtȣлȣ eĭ e лȣнгȣ шi eлeгantȣ кa gîtȣлȣ ȣнȣĭ чepбȣ, de dindъpътȣлȣ koapнeлорȣ ape кa o гpoапъ adînкъ; апоĭ toatъ fopma a кopпȣлȣĭ лорȣ, eлeгantȣ, sȣбцipe, fъкȣtȣ пentpȣ sълtape întpe mȣнџĭ шi stînчĭ; пiчioapeле saле цепепе шi mлъdioase, пe sȣнȣ de пiшte fopцe кape нȣ sîntȣ кȣnoskȣte în kîmпȣлȣ шeцȣ. Okiȣлȣ tape, ȣpekea askȣцitъ аpъt o вiџiлiнцъ кape п'a doбîndit'o snpe a se пъzi de oamenĭ, чi de алцĭ гonitopĭ maĭ iȣцi înкъ de kît om. Dap шi тълпiле saле înконџiȣpate кȣ ȣнȣ feлȣ de пoткoaвъ natȣpaлъ de кopнȣ, iapȣ apътȣ къ ачestȣ animaлȣ e fъкȣtȣ кa sъ ȣmбле sълtîndȣ întpe mȣнџĭ, stînчĭ шi пetpe. Че apmonie admipaбiлъ гъsimȣ întpe fъtȣpa кopпȣлȣĭ animaлeлорȣ шi întpe локȣлȣ ȣnde

sîntȣ xotъpîte a tpъi! În desepta nisinoasъ, къmila a npiimitȣ de ла Natȣpa o taлnъ къntȣшitъ кȣ o nepiniцъ moaле; къчĭ aлtmintpeлea, s'apȣ fi кȣfȣndatȣ акоɔ; ne kîndȣ капра pȣni-капра fiindȣ xotъpîtъ a tpъi ne mȣnцĭ шi întpe stînчĭ, a npiimitȣ din mîna Natȣpeĭ keapȣ în zioa naшtepeĭ eĭ o notкoaвъ rata. Кeapȣ omȣлȣ de mȣnte кape tpъeшte лîngъ pȣni-капpe, atipmъ aчeastъ înцeлeпчiȣne a Natȣpeĭ, къчĭ шi omȣлȣ kîndȣ кȣteazъ a ȣpшa dpȣmȣлȣ pȣni-капpeĭ, a кълкa локȣpĭ atîtȣ de nepiкȣлoase fiindȣ înkonцiȣpate de aбisȣpĭ d'o adînчime de snepiatȣ, atȣnчĭ înкaлцъ шi eлȣ чizme aвîndȣ tокȣpĭ бътȣte кȣ кȣie de fepȣ, кape împedeкъ ка sъ nȣ aлȣneче, sъ nȣ fie npada sigȣpъ a ȣneĭ mopцĭ npinite шi tepiбiлe. Пpintp'aчeastъ кȣaлitate a кonitелopȣ saлe, pȣni-капpa este în stape a ȣmблa ne вîpfȣpiлe stînчiлopȣ чeлopȣ maĭ askȣцite, sъ stea ла o înълцime цigantiкъ, napкъ snînzȣpatъ întpe чepȣ шi пъmîntȣ, ne o naлmъ de локȣ înконцiȣpatъ de aбisȣpiлe чeлe maĭ adînчĭ, a sълta de ла o stînкъ ла aлta к'o esaktitate atita de mape în kîtȣ sape ла opĭ-че nȣnktȣ шi îлȣ atinцe. Кeapȣ neste кanȣ ȣnȣĭ omȣ stîndȣ în вaлe, sape din вîpfȣлȣ mȣnцiлopȣ шi nȣ faче ȣnȣ nasȣ gpeшitȣ, шi pъmîne ne вîpfȣлȣ кanȣлȣĭ omȣлȣĭ.

Eatъ în npeskȣptape istopiea ȣnȣĭ animaлȣ netpeкîndȣ o вieaцъ atîta de intepesantъ шi de pomantiкъ; ȣnȣ animaлȣ aлȣ къpȣia вînatȣ ape nentpȣ omȣ o atpaцepe mistepioasъ, demoniкъ; къчĭ mȣлцĭ oamenĭ aȣ гъsitȣ moaptea лopȣ ла asemenea вînate. Însъ кȣ toate aчeste nepiкoлe, omȣлȣ simte în sine o dopinцъ nepesistiбiлъ a ȣmблa dȣne dînseлe, шi întp'adeвъpȣ aбia къ omȣлȣ a ажȣnsȣ în peцiȣnea локȣinцeĭ pȣni-капpeлopȣ, шi îndatъ i se npesintъ natpiea лopȣ кȣ toatъ fpȣmȣseцea eĭ mъpeaцъ, i se npezintъ toatъ istopiea intepesantъ, aneкdotiкъ a aчestopȣ animaлe. Кълъtopȣлȣ în aчeste локȣpĭ d'ȣnȣ кapaktepȣ sълбatiкȣ, se aflъ în soчietatea вȣлtȣpȣ-

Вînatȣ dȣne pȣni-капpe (Antilope rupi-capra.)

лвї, а врsвлвї оакешв, а fлоріловв ші а анімалелорв алпіне înконпіврате d'о зъпadъ етернъ, каре нв se топеште în miї de anї; întp'ăнв квбîntв: se афлъ în mizлоквлв внеї sчене нозъ, interesante пentpв нобtatea ші sinгвларitatea eї.

Рвпі-капра нв апарціне ла ценвлв animaлелорв fpікоасе квтв ле продвче вн пътîntв шецв desnoiatв de mвnцї. Întокmaї квтв а обсерватв Montesquieux: оаменіі de цъpї шеце sîntв fpікошї ші чеї din mвnцї sîntв квраціошї. asemenea ведемв ші ла animaле.

Рвпі-капра este вna din animaлеле челе maї квраціоаse. Sвsв аколо вnde немецiї ameрінцъ кв sгомотвл лор інфернал а пъвъли песte totв ші а nimiчi орї-че întîлнеsкв пе дрвмв; аколо пе вîрфвріле перiквлоасе але stîнчілорв askвнцiцї вnde поате о nisiкъ арв авеа fpікъ se ръmîie; în ачесte четъцї natврале паркъ неакчесiвiле de орї-че fiiнцъ віе, аколо stъ рвпі-капра кв о mape mîndpie ші 'шї бате жоквl de ronitopiї eї. Dapв omвлв, ачеаstъ fiiнцъ каре, кîте odatъ e maї sfiiчioasъ de кît îneпepiї ші алтъ datъ maї îndpъsneaцъ de кîtв deaволiї; omвл, zічem а кvtezatв а вpma рвпі-капра пînъ în ачесте локвpї fабвлоасе, неакчесiвiле. Nенвmеpошiї вînъtopї de рвпі-капре а плътitв кв віеаца лорв ачеаstъ îndpъzneaлъ; кв toate ачестеа, mвлцї алцї 'ї-aв вpmatв în ачеаstъ кале перiквлоасъ. Este o atpaцере misтеpioаsъ, неесплікавiлъ, каре atpaцe пе вînъtopвлв Алпелорв tокmaї кътре рвпі-капра ші локвінца eї перiквлоасъ. Ачеаstъ чірквmstanцъ а datв локв ла mвлте tpadiцiвне ші fабвле попвларе în църіле mвntoaсe, вnde еsistъ рвпі-капра. Аколо se zіче къ satana npiimеште кîте odatъ fopma внеї рвпі-капре ші tpaцe пе omв кътре dînsв ка съ'лв пеаpzъ. Аша este omв; кîндв imnpвdenцa лвї л'а dвsв întp'o непорочіре, нв zіче къ елв e квлпавiлв ші înвіновъцеште пе toatъ лвmea, чеарв пînъ ла satana. Satana negpeшitв къ нв este вр'о fiiнцъ amaвiлъ, кв toate ачестеа елв e de mвлte орї foapte невiноватв, în кpimeле каре ле skpiemв пе контвлв лвї, ші елв арв пвtea zіче ка внв omв вestitв. «Sîntв ръв dapв totв sîntв maї бвнв de кîtв репвtaцiea mea.»

Femeла рвпі-капреї este maї лесне de npinsв de кîtв maskвлвл, къчї femeлеле sîntв адвnate în гpвпе împpeвнъ cv пвiлорв лорв, каре înгріжеsкв кв о mape tendpeцъ, пе кîндв masквлвлв петpече о віеацъ sinгвpatiкъ în локвріле челе maї петрасe. Вnde s'адвнъ о твpmъ de рвпі-капре femeле, аколо пвне о santinелъ каре ле înштiinцеаzъ îndatъ кîндв se apatъ вр'внв перiколв, atвнчї toate îndatъ daв fвга ші se факвв невъзвте. Кîндв ачесте animaле se вьdв tapе гonite, se арвнкъ кв корпвлв лорв din вîрфвріле mвнцілорв ла вале, кв о ацepitate аша de admipaвiлъ, în кîtв нв'шї факвв нічї внв ръв ші skanв.

Рвпі-капра iapna se погоаръ maї жосв ші вара se svе maї svsв; къчї еа вpmеаzъ xotapвлв pецiвnеї zenezeї каре ші еа iapna se погоаръ maї жосв ші вара se svе maї svsв. De ла лвна лвї Ivnie пînъ ла лвна лвї Sentemвpie, este etatea de авpв пentpв рвпі-капра, atвнчї гъseште еа пе mвнцї пъsчiвnea чеа maї плъквtъ, ервврiї de mвнцї чеї maї apomatiчї; se îngpaшe ші se фаче веселъ, dapв iapna кîндв mвнцiї sîntв акопеpiцї кв зъпadъ ші нв e пъsчiвne, еа svfepе mвлtв, dapв totв нв moape; în цепepe ape о віеацъ tenaче ші se штie къ de mвлте орї рвпі-капра atinsъ de глонцвлв вînъtopвлвї кв вврtа кръпатъ, кв маценe atîpnate afapъ, aв datв fвга, aв съpitв песte aвisвpї сfpoiaвiле ші aв skъпatв din ведереа omвлї.

Amopвлв sekselopв se deшteantъ ла рвпі-капра tокmaї ла toamnъ. Atвнчї în mizлоквлв вpaгanелорв tepiвiле че domneskв atвнчї întpe mвнцї, паркъ toate елементеле natвpeї fiiндв în лвптъ, în mizлоквлв ачестopв лвпте zічemв, se вpmeazъ ші о лвптъ fвpioasъ întpe masквлiї рвпі-капрелорв. Femeла asistъ ла ачесте sчене sънцеpoasе вnde вьdв кв съnце рече квтв внвл ші алтвлв din adopatopiї eї, kadв din вîрфвлв mвнцілорв întp'внв aвisв imensв, împinsв аколо de кътре рiвалвлв съв, fвpiosв de dopinцъ ші de жалвzie. Dapв кв челв вipвitopв, femeла плекъ веселъ ші amîndoъ se petparв ла внв локв sinгвpatiкв snpe а гvsta аколо în тъчере ші solitвdine, dвлчеаца amopвлвї. Ла sfîpшitвлв лвї Апpілie, еа fatъ doї пвї. Еа 'ї хръnеште кв лiцъ шеаse лвnї ші îngpiжеште sinгвpъ пentpв кpeштеpea лорв; къчї tatълв лорв e totв-d'aвna неkъжitв ші нв ва съ штie nimiкв din пвiї съї. Dapв ачештї пвї aвiea къ sîntв пъskвцї, къ îndatъ înчепв съ sapъ песte stînчї ші aвisвpї вpmînd mвma лорв кв о ivцеалъ în кîtв nimiнї нв поате съ'ї

ȣрmeze. Kîndȣ̆ mȣma лорȣ̆ e prinsъ, eĭ din sine se предеаȣ̆ în робie, неврînd ка съ se sепар de ла mȣma лорȣ̆ nічĭ în віеацъ nічĭ ла moарte.

Bînътȣра рѫпі-капреĭ este чеа maĭ реа întîmпларе în Алпĭ (mȣнцĭ); еа este чентрȣлȣ̆ în împрецiȣрȣлȣ̆ кърȣia se înвîрteште toatъ лȣмеа алпінъ. Bînъторȣлȣ̆, amȣ̆ zisȣ̆, este трasȣ̆ în sȣsȣ̆ к'о пȣтере misteріоасъ, demonікъ Nічĭ ȣнȣ̆ Ȣрангȣ̆, nічĭ o fȣртȣнъ нȣ este пентрȣ dînsȣ вр'о împedeкаре.

Singȣрȣ̆, кȣ пȣшка шi ȣнȣ̆ sакȣ̆ de пîine пе spinare, кȣ ȣнȣ̆ bastonȣ̆ ferатȣ̆ în mînъ, înчеpe кълъторіеа sa în ачеастъ регіȣне пеrікȣлоасъ ȣnde ва ръmînea maĭ mȣлте съптъmînі О dорінцъ нерesistiбілъ, îлȣ̆ atрaџе кътре ачесте лoкȣрĭ пъsкȣте плине d'ȣнȣ̆ караkterȣ̆ de maжestate шi d'о търеацъ sȣблimъ. Dарȣ̆ че kondiцiȣне mаре sîntȣ̆ черȣте de ла dînsȣлȣ̆ ка съ реȣшеаsкъ în ачеастъ înтерпрindере пеrікȣлоасъ! Eлȣ̆ требȣе съ aibъ ȣнȣ̆ ȣмблетȣ̆ sigȣрȣ̆, nічĭ о ȣртъ de атецеалъ, кеарȣ̆ kîndȣ̆ пічіорȣлȣ̆ съȣ̆ калкъ lîngъ абisȣрĭ înгрozitoаре; sigȣрȣ̆ требȣе съ fie окіȣлȣ̆ съȣ̆, dарȣ̆ шi пȣшка sa шi глонцȣлȣ̆ съȣ̆ требȣе съ fie sigȣрȣ̆. Eлȣ̆ океазъ totȣ̆-d'аȣна нȣmaĭ капȣлȣ̆ saȣ̆ inima animaлȣлȣĭ, штiindȣ̆ bine къ dакъ îлȣ̆ ва atinџе ла ȣнȣ̆ алtȣ̆ локȣ̆, osteneала sa a fostȣ̆ în deшертȣ̆. Dарȣ̆ kîndȣ̆ bînъторȣлȣ̆ întîлнеште аколо 9 рѫпі-капре kondȣсе de ȣна каре se нȣмеште «реџеле рѫпі-капрелор» каре este ȣнȣ̆ animaлȣ̆ бътрînȣ̆, atȣнчĭ bînъторȣлȣ̆ рекоmandъ sȣfletȣлȣ̆ съȣ̆ черȣлȣĭ printр'о ръгъчіȣне fierbinte; къчĭ este челȣ̆ maĭ mаре perікoлȣ̆ d'a гoni ачестȣ̆ реџе алȣ̆ рѫпі-капреĭ dарȣ̆ чеа maĭ mаре глоріе aштеаптъ пе bînъторȣлȣ̆ акасъ în sîntȣлȣ̆ съȣ̆ kîndȣ̆ ва ревеni.—

Ачестȣ̆ траiȣ̆ a întърitȣ̆ віеаца oamenilорȣ̆ în ачесте локȣрĭ. Eĭ aȣ̆ devenitȣ̆ d'ȣнȣ̆ караkterȣ̆ енерџікȣ̆, собрĭ, întрiцi пентрȣ toate osteнеле, despreцȣindȣ̆ moарте кȣ desъвîршіре, întр'ȣнȣ̆ кȣвînтȣ̆ oamenĭ велікoшĭ апъръторіĭ mарĭ aĭ лібертъцеĭ шi a indепендинцеĭ лор націоналъ.

Ашȣ̆ fi de dоритȣ̆ къ în mȣлте царĭ съ тръеаskъ къпріоара ка съ devie astȣ̆-fелȣ̆ o skoалъ de четъцеĭ бȣнĭ.—

Omȣлȣ̆.

XIV. Лimба omȣлȣĭ.

Лimба este totȣ̆ omȣлȣ̆ în sfera sa moралъ. Ea este indiчіȣлȣ̆ челȣ̆ maĭ sigȣрȣ̆ despre карактерȣлȣ̆ шi temperamentȣлȣ̆ съȣ̆. Stiлȣлȣ̆ oamenilорȣ̆ este пікторȣлȣ̆ челȣ̆ maĭ fideлȣ̆ алȣ̆ moравȣрілорȣ̆ шi алȣ̆ simцimîntелорȣ̆ лорȣ̆; елȣ̆ este, ка съ zічемȣ̆ аша, тръдъторȣлȣ̆ omȣлȣĭ; ȣнȣ̆ omȣ̆ d'ȣнȣ̆ караkterȣ̆ корȣптȣ̆, орĭ-че sілінцъ ш'арȣ̆ da a ворбі ш'а skріе ка ȣнȣ̆ omȣ̆ вîртȣosȣ̆, totȣ̆ нȣ ва isбȣti. Ipокрizіеа лȣĭ, кȣрîndȣ̆ saȣ̆ maĭ tîрziȣ̆ ва fi deskoпeritъ. Ȣнȣ̆ natȣраlistȣ̆ a zisȣ̆: daцimĭ mie нȣmaĭ ȣнȣ̆ dinte aл ȣнȣĭ animaлȣ̆ шi о съ въ spȣiȣ̆ форma totaлъ a ачестȣĭ animaлȣ̆. Asemenea ȣнȣ̆ omȣ̆ каре штie a чiti, поate съ devine нȣmaĭ прin stiлȣ, spiritȣлȣ̆ шi карактерȣлȣ̆ aȣторȣлȣĭ. S. e. stiлȣлȣ̆ ȣнȣĭ omȣ̆ d'о konstitȣцiȣне нервoасъ, slaбъ шi moбілъ, este spiritȣaлȣ̆ шi лȣчiторȣ̆; stiлȣлȣ̆ ȣнȣĭ omȣ̆ *meлanколікȣ̆* este tаре, obsкȣрȣ̆ шi strînsȣ̆; toate ideile sîntȣ̆ înгrozitoаре, toate imaцiнiлe *парkъ* колорате негрȣ. Dарȣ̆ stiлȣлȣ̆ ȣнȣĭ omȣ̆ біліosȣ̆ este репеde, iute шi парkъ nekъжічіosȣ̆, пе kîndȣ̆ stiлȣлȣ̆ ȣнȣĭ omȣ̆ d'о konstitȣцiȣне sangȣinікъ este варіатȣ̆, ȣшорȣ̆, фрівoлȣ̆, difȣsȣ̆ saȣ̆ ларгȣ̆. Stiлȣлȣ̆ oamenilорȣ̆ flegmaticĭ este fadȣ̆, spічіosȣ̆, învetȣ̆, abia nainteazъ чева. Asemenea diferinцe гъsimȣ̆ în stiлȣ̆ шi ла diferite вîрste, sekse шi posiцiȣнеа sочіалъ a aȣторілорȣ̆.

Aȣторіĭ tinерĭ skріȣ̆ ка sangȣinічĭ, ȣнȣ̆ stiлȣ̆ варіатȣ̆, viȣ̆, плінȣ̆ de imaцine poetiche; aȣторіĭ de вîрsta бȣнъ skріȣ̆ кȣ ȣнȣ̆ stiлȣ̆ maĭ înавȣцitȣ̆ кȣ spiritȣ̆ de-kîtȣ̆ кȣ imaцine; ȣнȣ̆ stiлȣ̆ seriosȣ̆, бърбътеsкȣ̆; aȣторіĭ бътрînĭ, skріȣ̆ de mȣлте орĭ ка чеĭ meлanколічĭ, adекъ ȣнȣ̆ stiлȣ̆ învetȣ̆, enȣiosȣ̆, пе kîndȣ̆ алtъ datъ stiлȣлȣ̆ лорȣ̆ e d'о лimpiditate admirабілъ; este парkъ ȣнȣ̆ черȣ̆ seninȣ̆, deseminatȣ̆ кȣ stele, каре лȣчеsкȣ̆ к'о лȣmînъ dȣлче шi bine-фъкътоаре. În рапортȣлȣ̆ seksелорȣ̆ intimȣ̆ asemenea къ stiлȣлȣ̆ dameлорȣ̆ di-

fереазъ мȣлtȣ de stiлȣлȣ бърбацiлорȣ. O femee, kitȣ de џенioасъ арȣ fi. totȣ нȣ поate съ se сȣie ла înълцimea ideiлорȣ абstраkte, ка бърбатȣ. Kindȣ George Sand saȣ madama de Staël skрie fiлosofie în опȣриле лорȣ, ачеastъ fiлosofie este маї мȣлtȣ diвinatъ (rîvitъ) de kitȣ stȣdiatъ; къчї femeeлe diвinezȣ мȣлtȣ, пȣtemȣ съ zічемȣ: toatъ sfeра inteлiџinцеї лорȣ сȣпериоаръ, este ȣнȣ дарȣ алȣ diвinациȣнеї Даръ шi позiциȣнеа soчiалъ а аȣторȣлȣї н'аре вр'о mikъ influinцъ асȣпра stiлȣлȣї съȣ. Ȣнȣ noбiлȣ kindȣ se погоаръ în арена лiteратȣреї, se ва sili d'a пъstra în stiлȣлȣ съȣ чева аристократiкȣ, niште fраse шi zicерї întреввинцате шi înцелесе віне нȣмаї de kamepaziї съї de ла «soчieтatea бȣнъ». Нȣ пȣtemȣ съ zічемȣ къ stiлȣлȣ съȣ ва fi totȣ-d'aȣна маї sпiritȣал шi маї плъкȣtȣ de kitȣ ал аȣторȣлȣї d'o opiџinъ неноблъ, дарȣ пȣtemȣ съ zічемȣ алtеле къ, stiлȣлȣ съȣ ва fi алtȣ fелȣ.

Ачеea че ведемȣ ла diferite вîрste але оаменiлорȣ, ведемȣ шi ла diferite вîрste але поповлiлорȣ; поповлiї tinepї skрiȣ кa оаменiї tiнерї, în поезiе. Челе d'întiiȣ лimвї але оаменiлорȣ ераȣ компȣсе маї мȣлtȣ de kintече de kitȣ de diskȣрсȣрї. Поповлiї сълбатiчї kintъ шi акȣмȣ, адекъ ворвindȣ, modȣлesȣ еспресiȣнеа лорȣ принtр'о мȣлцiме de сȣнete неартiкȣлate.

Ачештi поповлї еспримъ маї мȣлtȣ simцimintеле лорȣ de kitȣ ideiле, чї se серvеskȣ маї totȣ-d'aȣна de обiекte fiziче ка съ еспри ме маї toate абstракциȣниле лорȣ ideaле, kitȣ de imперfекte съ fie. De ачеea ворвеskȣ totȣ-d'aȣна în imaџine шi metafoре, în алегорiї шi шараде, прекȣмȣ обсервъмȣ ла toate лimвеле орiенtaле. Asemenea аре fie-kаре обiектȣ în лimвеле оаменiлорȣ пrimitiвi, кȣалitatea sa вiеацъ; къчї омȣлȣ примitiвȣ saȣ сълбатiкȣ нȣ este înкъ în stаре съ деосебеаскъ esistinцa din вiеацъ; ла dînsȣлȣ esistinцa шi вiеаца sîntȣ totȣ ȣна. Ачеastъ idee а fostȣ шi opiџina paganismȣлȣї ла поповлiї антiчї; къчї în sistemȣлȣ paganismȣлȣї fie-каре обiектȣ în natȣръ, а fostȣ insпiратȣ de вiеацъ шi кеаръ d'o форцъ diвinъ; de ачеea пъгîнiї аȣ adoptatȣ мȣлte diвinitъцї (zeitъцї) шi релiџiȣнеа лорȣ se нȣмеште полiteismȣ спре алȣ deосеbi de релiџiȣниле каре adорȣ o siнгȣръ diвinitate (Monoteismȣ.)

Кȣ kitȣ лimвеле se desвoaлtъ маї мȣлtȣ, кȣ atitȣ se înавȣцеskȣ маї мȣлtȣ de semne шi de еспресiȣнї, каре еспримȣ ideї абstракte, неimaџinавiле. Întр'о лimвъ варваръ нȣ esistъ еспресiȣнеа de «вiрtȣte», de «dpentate», de «фрȣмȣсеце» шi de алte asemenea ideї абstракte; къчї нȣмаї обiектеле materiaле, вiziвiле шi палпавиле (de пiпъitȣ) аȣ пȣtȣtȣ съ fie еспримate de кътре поповлiї примitiвi; нȣмаї лȣкрȣрї imaџinавiле potȣ fiгȣра în лimвеле примitiвe, даръ о idee абstрактъ нȣ е imaџinавiлъ; оаре поate съ'шї imaџine чiне-ва ideea вiртȣцiї saȣ ideea dpentъцеї? Nічї de кȣмȣ, astea sîntȣ пȣре ideї fiлosofiче, абstракte, каре esistȣ în inteлiџенцъ дарȣ нȣ în imaџinaцiȣнеа ноастръ.

Даръ kindȣ оаменiї аȣ înчепȣtȣ а se чiвiлiza, а desвoлta inteлiџенца лорȣ шi а о înавȣцi кȣ ideї нȣоï абstракte, atȣнчї аȣ кътatȣ а перfекциона шi лimвеле лорȣ însъ неавîndȣ totȣ-d'aȣна mizлоаче d'a креа пенtрȣ ideї нȣоï шi еспресiȣнї нȣоï, de ачеea аȣ întpodȣсȣ sistemȣлȣ нȣмitȣ dерiвациȣне saȣ împрȣмȣtаре, adeкъ аȣ întреввинцатȣ еспресiȣниле de маї nainte нȣ нȣмаї în simцȣлȣ лорȣ ordinарȣ, чї шi întр'ȣнȣ алtȣ simцȣ маї adînкȣ шi маї абstрактȣ (simцȣл dерiвat) аша s. e. kind чiне-ва, ворвеште съ еспримe къ аре о маре dopinцъ дȣпе чева, zче «amȣ ȣнȣ фокȣ în iнимъ» de шi н'аре în iнимъ о soбъ апринсъ кȣ кърбȣнї. Kindȣ ачеаstъ dopinцъ е маї deвiлъ, zічемȣ къ авемȣ о inkлинаре, de шi кеаръ кȣвintȣлȣ «înклinаре» аре аiчї ȣнȣ simцȣ нȣмаї dерiвatiвȣ, къчї în еспресiȣнеа sa simплъ шi примitiвъ însemneaзъ kindȣ ȣнȣ лȣкрȣ е пȣсȣ stрimtȣ în kitȣ kade шi s'aплiкъ кътре ȣнȣ алtȣ обiектȣ вечinатȣ.

Este întр'adeвъръ о imпрецiȣраре кȣриоасъ, adeкъ дакъ арȣ воi съ stȣdieze чiне-ва орї-че лimвъ модернъ кȣ оарешї-каре atenциȣне, о съ se гъсеаскъ маї toate компȣсе de niште кȣвinte шi fраze dерiвate saȣ împрȣмȣtate. Аша дарȣ toatъ zioa noї ворвimȣ нȣмаї în fраze dерiвate. Kindȣ zічемȣ s. e. къ не афлъмȣ акȣмȣ în «mizлокȣлȣ» верeї, saȣ къ stъмȣ сȣвtȣ «волta» черȣлȣї, saȣ ла «поaлеле» мȣнцiлорȣ, saȣ къ пъреpea ȣнȣї омȣ е «strimtъ,» saȣ къ «sакрiфicemȣ пе алtарȣл паtrieї»; toate ачеste sîntȣ fраze simболiче, împрȣмȣtate (dерiвate) шi нiчї ȣна н'аре simцȣлȣ съȣ natȣралȣ примitiвȣ. Eatъ къ лimвеле поаstре sîntȣ алегорiче, dpese, ненatȣрале шi împрȣмȣtate ка шi toatъ позiциȣнеа ноастръ soчiалъ, ка noї înшine, ка iнимеле мȣлtора din бърбацї, ка fаца шi коаделе мȣлtорȣ din femeї.

(Ва ȣрма)

Tiпърitȣ în Tiпографiea Колецiȣлȣї Sf. Saba.